

نگاهی به رویکرد تقریبی شیخ الفقهاء حضرت آیت ا □ صافی گلپایگانی (ره)

نگاهی به رویکرد تقریبی شیخ الفقهاء حضرت آیت ا □ صافی گلپایگانی (ره)

به قلم: علی مقدس

قسمت اول

گفتمان تقریب، از کاربردی ترین مفاهیم ریشه دار، در پیوند مذاهب و ادیان آسمانی است. تنوع دیدگاه و تفاسیر ارائه شده در این رابطه، سبب گردیده تا مقوله نامبرده، به معرک □ آراءِ علما و اندیشمندان جهان اسلام تبدیل شود.

آیت ا □ صافی گلپایگانی (ره) ، از جمله پیشگامان تقریب در نیم قرن گذشته به شمار می رود. تلاش های

خالصانه این مرجع عالیقدر، در کنار آیت اعلیٰ بروجردی(ره) و شیخ محمد تقی قمی(ره)، در به رسمیت شناخته شدن مذهب تشیع، از حقایق مکتوم تاریخ سیاسی شیعه در دهه سی شمسی است. مکاتبات و گفت و شنودهای معظم^۱ لاه با دیگر کشورهای اسلامی بویژه مصر، به عنوان مشاور و نماینده ویژه آیت اعلیٰ بروجردی(ره)، توانست نگاه افراطی دیگر کشورها را به شیعه، تعدیل سازد. نقش شیخ الفقاء در فرآیند صدور فتوای رئیس وقت الازهر، شیخ محمود شلتوت، مبنی بر جواز تقلید از مذهب شیعه، و اعلام آن در 17 ربیع الاول 1337ش، ستودنی است.

ارائه گفتمان تقریب در کشور مصر، با موفقیت چشمگیری همراه شد و توانست وفاق و همدلی عالمان مذاهب خمسه را، به ارمغان آورد. موفقیت مزبور منجر شد تا تجربی^۲ به دست آمده از تقریب در مصر، متقابلاً در حجاز و شبه قاره همچون: هند و پاکستان نیز بکار گرفته شود. اما دیری نپایید که متولیان غیر تقریبی در عربستان، برای به حاشیه بردن گفتمان ارائه شده از تقریب شیعه، که برآمده از کتاب و سنت بود، دست به تحریف و حاشیه سازی علیه آن زدند.

در همین راستا در دهم ژوئن (1973م) برابر با خرداد ماه (1352ش)، هیئتی از عربستان تحت مرکز «رابطة العالم الاسلامی» که در رأس آن سید ابوالحسن ندوی حضور داشت، به ایران سفر کرد. ابوالحسن ندوی از علمای مشهور شبه قاره بود که به جهت مراوده با علمای نجد و عضویت در مرکز «رابطة العالم الاسلامی» مکه و در اختیار داشتن کرسی تدریس در دانشگاه مدینه، در برخی موضوعات از آراء سلفیت و وهابیت تأثیر پذیرفته بود و از نگاه شبه وهابی به شیعه برخوردار بود. او به دنبال شایعات طراحی شد^۳ وهابیت، علیه ایرانیان در ایام حج و غیره، تحت گفتمان تقریب بین مذاهب، با هیئت مذکور به ایران آمد. ندوی با شخصیت های علمی و مذهبی متعددی در ایران دیدار نمود و همچنین از برخی مساجد، مدارس و اماکن زیارتی که دستگاه شاهنشاهی برای وی تعیین نمود، دیدن کرد. هیئت نامبرده 10 روز از (11 ژوئن 1973م) تا (21 ژوئن 1973م) در ایران توقف داشت و به شهرهای تهران، قم، مشهد، اصفهان و شیراز به قصد تماشای اماکن دینی مذهبی و فرهنگی سفر کردند.

ندوی پس از بازگشت به عربستان و هند، نامه^۴ ای 52 صفحه ای مملو از کنایه و سرزنش تحت عنوان «إسمعی یا ایران» با هدف تخریب باور و گفتمان مذهبی شیعه و سنی، به نگارش درآورد. او در آن نامه با تمسک به ادله^۵ های نادرست و اتهامات فاسده، علیه مردم ایران اعم از شیعه و سنی، ایشان را تلویحاً غیر موحد قلمداد کرد.

او محمد تقی قمی را که با رهنمودهای آیت اعلیٰ بروجردی و حمایت آیت اعلیٰ صافی گلپایگانی سعی در پیاده

سازی گفتمان تقریب در کشورهای عربستان و شبه قاره نموده بود را مورد نکوهش قرار داد. ندوی مدعی بود در صورتی گفتمان تقریب شیعه تحقق خواهد یافت که نه تنها شیعه، بلکه اهل سنت ایران نیز از یک سری عقاید و باور باید دست بکشند. به عبارت دیگر ندوی امکان تقریب را در عقب نشینی شیعه و سنی ایرانی از باورهای مشترک و جایگزینی باورهای غیر مشروع و دروغین بود.

ندوی نامه نگاشته شده را به افراد سرشناس و بانفوذ مرتبط با دستگاه شاهنشاهی و برخی عالمان و مجتهدان ایران ارسال نمود. دستگاه پهلوی که از تضعیف و ایجاد تشکیک در باورهای عمیق ایرانیان و به چالش کشیده شدن باورهای مذهبی بهره سیاسی می برد، به محض دریافت نامه، پاسخ هایی مشتمل بر تشجیع و تشویق در واکنش به این نامه تدوین نمود. افراد متعددی نامه ندوی را دریافت و مطالعه کردند اما متأسفانه پی به توطئه نهفته در نامه نبردند. به عنوان مثال: دکتر منوچهر آزمون، معاون نخست وزیر سازمان اوقاف وقت پس از مطالعه نامه، در قدردانی از محتوای نامه نوشت:

(کتاب اسمعی یا ایران اثر آن جناب دریافت گردید. با کمال دقت و عشق و علاقه آنرا خواندم. باید صمیمانه اعتراف کنم که نظرات و دیدگاه های ارزنده و ذی قیمت و درست سرکار را مورد استفاده قرار داده ام).

برخی دیگر در تقدیر نامه نوشتند:

(بنده با مطالعه این کتابچه آنقدر خوشحال شدم که نمی توان آنرا به رشته تحریر در آورد. پیشنهاد هایی که آن جناب به ایرانیان کرده اند خیلی درست و ذی قیمت هستند و قابل تقدیر است).

در گیرودار سیاست ضد شیعی پهلوی و تعریف و تمجید از نامه مزبور، آیت ا^{علی} صافی گلپایگانی با مطالعه نام^{ندوی}، پی به محتوای ضد تقریبی و ضد اسلامی نامه برده و در جهت تبیین توطئه پهلوی_سعودی، جزوه گرانسنگ (ایران تسمع فتجیب) را به رشته تحریر درآورد. معظم له در این کتاب تزویر و توطئه سعودی را تشریح نمود و اغراض ضد تقریبی و اختلاف افکن آن در داخل و خارج را به نمایش گذاشت.

جزوه آیت ا^{علی} صافی گلپایگانی(ره) بسیاری از درباری ها و غیر درباری را که در عبارات ندوی مسحور بودند، را بیدار کرد و بازتاب تقریبی بسیاری در بین شیعه و سنی به یادگار گذاشت.

مرحوم آیت ا^{علی} صافی با روشنگری خود در ابتدا گفتمان وحدت و تقریب در جامعه ایران را مورد تعریف و

توجه قرار داد و محتوای نامه ندوی را در تضاد و مخالف آیات قرآن کریم تبیین کرد.

معظم له اتهامات و افتراء نهفته در نامه ندوی را راهبرد سعودی ها برای ایجاد تفرقه برشمرد و بر این باور بود که رویش و ایجاد وحدت و تقریب، با تضعیف و افتراء به دیگر مذاهب تحقق پذیر نخواهد بود.

کیاست و نبوغ آیت ا... صافی نامه ندوی را به چالش کشید و گفتمان ضد تقریبی ندوی را عالمانه مورد نقد قرار داد...

ادامه دارد...